

Економічна соціалізація дітей старшого дошкільного віку: до постановки проблеми. *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. 15 березня 2019 року, м. Кременчук. Кременчук: Методичний кабінет, 2019. С. 144-148.

Матвієнко С.І.

*доцент кафедри дошкільної освіти
Ніжинський державний університет
імені Миколи гоголя,
м. Ніжин*

Іванова А.М.

*магістр спеціальності «дошкільна освіта»
група ДОМз-11
Ніжинський державний університет
імені Миколи гоголя,
м. Ніжин*

Економічна соціалізація дітей старшого дошкільного віку: до постановки проблеми

Питання соціалізації особистості все більш активно розглядаються науковцями різних галузей, спектр таких наукових пошуків поширюється на різні соціальні та вікові категорії. Все більш активно проводяться наукові пошуки, пов'язані з різними аспектами соціалізації дітей дошкільного віку. З огляду на соціально-економічні реалії суспільного життя, важливим визначається своєчасне закладання у дитини основ елементарної економіки, що сприятиме її ефективній взаємодії з багатьма явищами економічного життя людини – купівлі, оплаті, економії коштів та ресурсів тощо.

Сучасні п'ятирічні діти можуть достатньо обґрунтовано (відносно їх вікових можливостей) розповісти про багатство й бідність, що було зовсім не притаманно дошкільникам кількох попередніх десятиліть. Нині діти 6-7 років розуміють основне призначення грошей, логіку розрахунку ними тощо. Проте,

багато з понять більш складного економічного підпорядкування (як-от: заощадливість, обмін тощо) ще не доступні для повномірного розуміння дітьми.

Процес економічного виховання молодого покоління в різних аспектах досліджували філософи, економісти, соціологи, психологи, педагоги (А. Аменд, Л. Епштейн, М. Клепач, О. Козлова, Л. Пономарьов, В. Попов, І. Прокопенко, І. Сасова, М. Стельмашук, В. Чічканов). Зокрема, досліджувались загально психологічні закономірності входження особистості в соціальне життя (Л. Артемова, І. Бех, Л. Виготський, О. Кононко, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн); ступінь виховного впливу праці (Г. Беленька, З. Зайченко, Г. Могилевська); зміст і методи економічного виховання дітей (А. Аменд, І. Барило, Л. Горкіна, Н. Грама, Г. Григоренко, М. Єрмоленко, Р. Жадан, В. Кондратьєв, Н. Кулакова, Т. Любимова, В. Попов, І. Прокопенко, І. Сасова, В. Чічканов, О. Шпак).

У зв'язку з реформаційними процесами в освіті та усвідомленням ученими значущості проблеми економічної грамотності для підростаючої особистості в теорії й практиці педагогіки активність наукового пошуку дещо підвищилася. Здебільшого, наукові дослідження останніх десятиліть присвячено таким проблемам: формуванню бережливості в аспекті екологічного виховання (Л. Нульман, Л. Островська, О. Парамонов); розробленню найоптимальніших форм і методів навчання дошкільників (Т. Антонова, П. Апанасов, Л. Артемова, Н. Білова, О. Білоус, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Грама, Г. Григоренко, О. Карпова, О. Янківська).

Дослідження вчених Н. Грами, Г. Григоренко, Р. Жадан, Є. Курак, Ю. Лелюк, А. Сазонової, А. Смоленцевої, Г. Шатової та ін. довели, що дітям дошкільного віку доступне розуміння окремих економічних понять, якщо економічну освіту поєднувати з трудовим, моральним і розумовим вихованням, спрямовуючи її насамперед на формування розумних потреб дитини. Сучасні соціально-економічні відносини в суспільстві спонукають дитину досить рано знайомитися з проблемами сімейної «дорослої» економіки. Відтак, виникає необхідність організовано залучати дітей уже в дошкільному закладі до засвоєння основ економіки, пропедевтики економічної грамотності [2].

Соціалізація дітей 6-7 років має різні види та спрямованості, однією з яких є *економічна соціалізація*. За визначенням Є. Козлової, економічна соціалізація – це об'єктивний процес засвоєння індивідом економічних поглядів, зразків економічного поведіння, освоєння соціальних ролей, навичок, цінностей, пристосування особистості до соціальних норм [1, с. 307].

В ключі аналізу економічної соціалізації виникає необхідність визначення факторів впливу на даний процес, зокрема – інститутів та стадій проходження; впливу вікових особливостей дітей, їхньої статі та іншого.

Зазначимо, що на сьогодні ні в зарубіжній, ні у вітчизняній науці немає єдиного погляду щодо зазначеного ними вище, проте автори єдині у думці, що існують суттєві відмінності соціалізації дітей від соціалізації дорослих [4]. Це виражається у якісному протіканні даного процесу, а в його основі лежить набутий особистістю досвід. При цьому, ми визначаємо вплив усіх видів досвіду – життєвого, суспільного, соціального та власне економічного на економічну соціалізацію дітей.

Питанням формування соціального досвіду в дітей і підлітків тією чи іншою мірою приділяли увагу в своїх наукових працях психологи І. Бех, О. Весна, Т. Габай, І. Грушевська, О. Кононко, педагоги Н. Голованова, О. Кононко, В. Краєвський, О. Куренкова, С. Курінна, І. Лернер, Т. Поніманська, О. Попова, І. Рогальська, І. Тадеєва, Г. Чернишова та ін.

Аналіз праць науковців дозволяє говорити про те, що саме розвиненість соціального досвіду у дітей старшого дошкільного віку позитивно впливає на формування економічного досвіду, перш за все – в його практичному визначенні.

Грунтовні дослідження щодо формування первинного економічного досвіду старших дошкільників здійснено А. Сазоною, зокрема, нею визначено і науково обґрунтовано змістові, формальні й структурні ознаки поняття «первинний економічний досвід» стосовно старших дошкільників. Саме забезпечення економічної досвідченості дітей, на думку дослідниці,

визначається метою економічної соціалізації та є гарантом успішності людини в різних видах економічної діяльності [6, с. 15-16].

Первинний економічний досвід формується на початковому рівні саме в процесі економічної соціалізації. Саме тому можна визначити, наскільки впливають вікові можливості дітей на характер їхньої економічної соціалізації.

Набуваючи в період старшого дошкільного віку елементарний економічний досвід (який включає відповідні знання, уявлення та уміння), діти прокладають певне підґрунтя щодо його розширення та поглиблення у подальшому спеціально організованому процесі економічного виховання.

Отже, можна визначити взаємозалежність таких понять, як економічна соціалізація, економічний досвід та економічне виховання. При цьому, саме первинний економічний досвід визначається не тільки результатом економічної соціалізації та виховання, але й їхньою необхідною умовою.

Науковці (Л. Галкіна, О. Дейнека, О. Кононко, А. Сазонова, Л. Шатова та ін.) виділяють три базові форми економічної соціалізації – цілеспрямовану, стихійну та самовиховання. Таке структурне визначення економічної соціалізації близьке до структурування соціально-педагогічних механізмів соціалізації особистості, що й визначає соціальні основи економічного виховання дітей.

Метою економічної соціалізації дітей старшого дошкільного віку є набуття дитиною домірних до віку уявлень та знань елементарної економіки та формування у неї навичок економічної поведінки.

Завданнями, які мають реалізуватися у виховному процесі для успішної економічної соціалізації дітей 6-7 років можна визначити наступні:

- навчити їх правильному ставленню до грошей, способів їх заробляння і розумного використання, заощадливості у витратах;
- за допомогою ігор, економічних завдань, кросвордів ввести дітей до складного світу предметів, речей, людських взаємин;

- пояснити взаємозв'язок між економічними і етичними категоріями: праця, товар, гроші, вартість, ціна, з одного боку, і моральними - «ощадливість, чесність, оощадливість, гідність, щедрість» - з іншого;
- навчити правильно ставитися до реклами, розбиратися з нею, розуміти її неоднозначну основу;
- вести себе правильно в реальних життєвих ситуаціях, розвивати розумні економічні потреби.

Зазначимо, що проблема економічного виховання дітей дошкільного віку є однією з найактуальніших у вітчизняній і зарубіжній педагогіці як найменш розроблений розділ у дошкільній педагогіці. Розробка основ економічної соціалізації дітей тісно пов'язана із визначенням засад практики закладів дошкільної освіти щодо економічного виховання дітей різного віку. Цим і визначаються перспективи наших подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галкина Л. Н. Формирование элементарных экономических знаний у детей старшего дошкольного возраста :дисс. ... канд. пед. наук :13.00.07 / Челябинск, 1999. 226 с.
2. Грама Н. Г. Започаткування основ економічного виховання дітей дошкільного віку.*Наша школа*. 2003. №2. С. 58-62.
3. Дейнека О. С. Экономическая психология : учеб. пособие. СПб, 2000. 160 с.
4. Матвієнко С. І. Методика формування у дошкільників соціальної компетентності : навч.-метод. посіб. Ніжин : Вид-во НДУ імені М. Гоголя, 2012. 106 с.
5. Козлова Е. В. Психологические особенности экономической социализации на разных этапах детства: дис. канд. ... психол. наук: 19.00.07. М., 1998. 148 с.
6. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників: навч.-метод. посіб. / Е. А. Кладієва, Т. П. Михайліченко, А. В. Сазонова ; наук. ред. А. В. Сазонова ; заг. ред. А. В. Сазонової. Донецьк, 2008. 200 с.